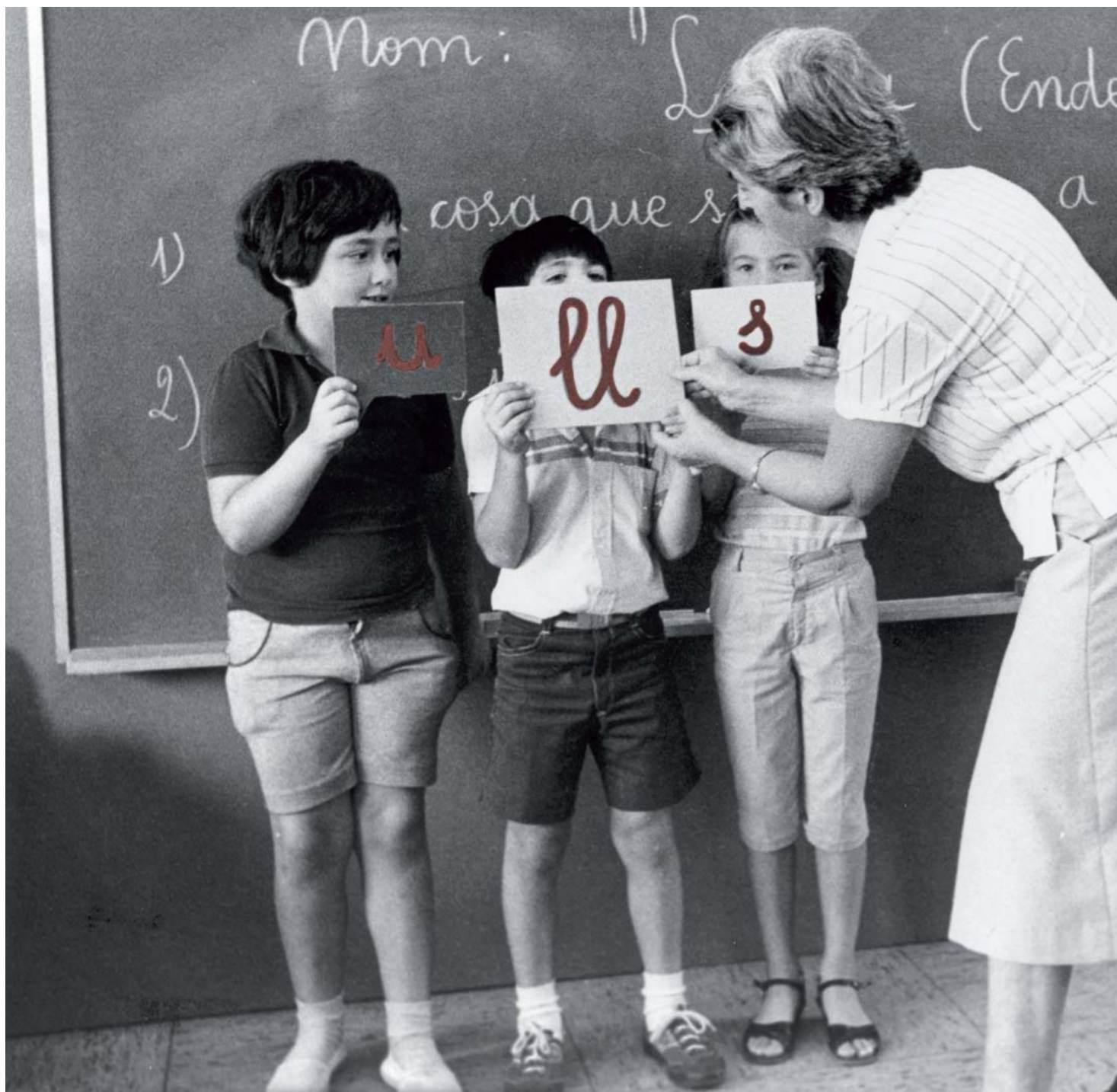




EL FANTASMA DE LA «IMMERSIÓ» LINGÜÍSTICA

Albert Fabà



Arran de polèmiques que apareixen i desapareixen, periòdicament, com el Guadiana, hom podria manllevar la cèlebre frase d'aquells vuitcentistes barbuts alemanys: «Un fantasma recorre les redaccions dels mitjans de comunicació catalans: el fantasma de la immersió lingüística».

Encara que, quan surtin publicades aquestes ratlles, el solc de la discussió potser ja s'haurà esvaït, paga la pena aprofitar l'ocasió

per repassar a fons la qüestió, sense frivolitats ni biaixos, fruit d'interessos polítics. Aquest (el d'un determinat interès polític) és el cas, des del meu punt de vista, del darrer exemple, d'aquesta mena de serpent (no sempre estiuença) que regularment sura i poc després torna a fer-se fonedissa.

Així, a finals del novembre passat, el primer secretari del PSC, Miquel Iceta, feia unes declaracions sobre la *immersió*. Es tractava de comentar alguns paràgrafs d'un dels documents del 14è Congrés del PSC intitulat *Una Catalunya unida en la diversitat i ben governada*. Allà s'afirma que «a la societat catalana hi ha hagut, les darreres dècades, un pacte de convivència en matèria lingüística que s'ha trencat per la instrumentalització que han fet els *nacionalismes* [remarcant per l'autor de l'article] de la llengua, pel procés independentista, que ha associat el català a la seva causa, i per una utilització partidista al voltant del seu ús, especialment a l'escola».

Curiosament, ni en aquest paràgraf ni els dos següents (que també es refereixen a qüestions lingüístiques) hi surt la paraula *immersió*. Però quan els mitjans de comunicació entren en joc tot es gira com un mitjó i ja tenim, un altre cop, el *fantasma de la immersió* que cavalca per les linotípies. Linotípies més virtuals que mecàniques, és clar, d'acord als temps en què vivim.

En fi, que sembla oportú fer una ampla atalaiada històrica sobre els orígens i el recorregut del nostre concepte i què n'ha quedat, de tot plegat.

DE LA IMMERSIÓ AL SISTEMA DE CONJUNCIÓ LINGÜÍSTICA

A finals dels anys 1970 el més urgent era introduir el català com a llengua escolar, és a dir que s'ensenyés català, atès que fins aquell moment era una llengua totalment exclosa de les aules. S'hi van introduir tres hores de classe, arreu. Però a les perifèries metropolitanas, on el català gairebé no tenia cap presència social, tres hores eren totalment insuficients i els escolars no n'aprenien gens.

Per aquest motiu a algunes ciutats (especialment a Santa Coloma de Gramenet i Martorel·la) va aparèixer un moviment de pares i mares que volien una escola *en* català i no només català *a* l'escola. El cas colomenc el recordo molt especialment, perquè jo formava part d'una de les famílies que van participar en la primera experiència, a l'escola Rosselló-Pòrcel.

Es tractava d'un grup de pares i mares que volien, com hem dit, que els seus fills po-

ALBERT FABÀ PRATS
(Tortosa, 1956) és sociolingüista. Vinculat al teixit associatiu de Santa Coloma de Gramenet, treballa com a responsable d'anàlisi i avaluació del Consorci per a la Normalització Lingüística.

guessin tenir una escola en català. A Badalona n'hi havia algunes, que formaven part del CEPEPC (Col·lectiu d'Escoles per l'Escola Pública Catalana). Compte, però, eren escoles on la llengua vehicular era el català, mes no eren escoles d'immersió lingüística, ja que bona part de les famílies tenien el català com a llengua familiar. I la immersió és una forma d'ensenyar una llengua L2 a nens o nenes que tenen una altra llengua familiar, com ara L1. En el nostre cas, una manera d'ensenyar català a nens que tenen el castellà com a llengua familiar.

Així, en un primer moment, a Santa Coloma es volia aplicar el sistema exclusivament en una escola, però l'administració municipal dirigida per Lluís Hernández, aleshores l'alcalde de la ciutat, va proposar que s'ampliés a tots els centres colomenques d'ensenyament preescolar i primari. L'experiència sempre s'iniciava al parvulari de P4 i a poc a poc s'anava estenent progressivament durant tot el cicle inicial, fins a segon de primària.

La proposta va rebre una rebuda entusiasta i així, mentre que al 1983 el 13,3% de les famílies colomenques optaven per l'ensenyament en català, al 1986 ja n'eren un 51%. No ho hem dit fins ara, però la participació en el programa d'immersió era, com hem vist, voluntària. De fet, els programes d'immersió, teòricament, sempre ho són, de voluntaris.

Aquests afanys van coincidir en el fet que diversos pedagogs havien descobert l'experiència de *la immersió lingüística* al Quebec

francòfon, que intentava garantir que els nens de famílies anglòfones poguessin aprendre correctament el francès. Aquesta tècnica pedagògica exigeix una sèrie de requisits, com ara que les famílies dels alumnes s'hi impliquin mínimament, innovació pedagògica i que s'iniciï molt aviat, als parvularis de tres o quatre anys, tal com es va fer a la ciutat que s'encaualla entre el Besòs i la Serra de Marina.

Després de les experiències pioneres de Santa Coloma i Mataró, el Departament d'Educació les va anar estenent allà on n'hi havia més necessitat. Badalona, l'Hospitalet, el Prat, Rubí, Terrassa, ciutats on bona part dels seus habitants tenien el castellà com a llengua inicial. Viles, d'altra banda, governades per l'esquerra (PSC i PSUC/ICV) la qual cosa va facilitar que el sistema fos acceptat amb un ampli consens polític.

D'aquesta manera, si al 1986 només el 24% de les escoles catalanes tenien el català com a principal llengua vehicular, al 1995 ja n'eren el 68%. I el 27% evolucionaven cap aquest model, també en aquest any. Només un 5% mantenien un model "bilingüe".

Ara bé, com era una experiència voluntària va haver-hi escoles on hi havia dues línies, una d'immersió i l'altra tradicional, on el català només era una assignatura més. Segons la Llei de normalització del 1983 els alumnes no es podien separar en centres diferents per raons de llengua, però sí que podia haver-hi diverses línies, en un mateix centre. Va ser un desastre i una font de desequilibris en l'ensenyament: mentre els alumnes de les línies d'immersió aprenien perfectament el català i el castellà, els de les altres línies tenien moltes mancances, especialment en el seu coneixement del català.

Aquest va ser el principal motiu que es modifiqués i s'implantés un sistema de *conjunció lingüística*, on tots els alumnes seguien el mateix mètode d'ensenyament, arreu. La llengua principal de l'ensenyament era el català, especialment a l'ensenyament primari, i s'introduïa el castellà, un cop ja s'havia garantit la lectoescriptura en català. L'objectiu era que, al final de l'ensenyament obligatori, els alumnes coneguessin bé, tant el català com el castellà.

S'acceptava, però, que el primer ensenyament es fes en castellà, si els tutors dels nens així ho demanaven. Per poder-ho fer compatible amb el sistema general, s'adoptava la tècnica de l'atenció personalitzada (l'escolar pot tenir els llibres en castellà i el docent s'hi dirigeix en aquesta llengua). Per-



Coberta del fulletó de 1983 on es reivindica l'escola en català a Santa Coloma de Gramenet.

sonalment em sembla poc útil, però no sembla que hagi portat a situacions discriminatòries.

D'aquesta manera, el sistema lingüístico-escolar català ja no es pot qualificar, de forma generalitzada, com d'*immersió* lingüística. En els municipis on la majoria de les famílies tenen com a llengua familiar el castellà, els mètodes i la manera de fer de la immersió poden seguir sent útils, però a les ciutats on les famílies són bàsicament catalanoparlants no té cap sentit continuar parlant d'*immersió*.

Convé recordar, com hem dit, que la *immersió* és un mètode que s'utilitza en els primers moments del recorregut dels nens o les nenes (del parvulari a la fi del cicle inicial i, com a molt del cicle mitjà) i que no té res a veure amb el cicle superior de la primària i molt menys amb la secundària obligatòria o el batxillerat. Són mons totalment diferents.

Finalment, si haguéssim de sintetitzar els principis que orienten el *sistema de conjunció lingüística* ho fariem basant-nos en el redactat de la Llei d'Educació de Catalunya (2009) que n'és un bon reflex. Són els següents:

1. Cal garantir el domini del català i del castellà, al final de l'ensenyament obligatori.
2. Els alumnes que s'incorporin al sistema sense un coneixement suficient del català, tenen dret a rebre un suport lingüístic específic.
3. El català, com a llengua pròpia de Catalunya, és la llengua normalment emprada com a llengua vehicular i d'aprenentatge del sistema educatiu.
4. Les activitats educatives, el material didàctic [...] ha de ser normalment en català, excepte en el cas de les matèries de llengua i literatura castellana i les llengües estrangeres i allò que es planteja a l'article 14 (el punt setè de més avall).
5. Els alumnes no poden ser separats, en centres ni en grups classe, a causa de tenir diferents llengües habituals.
6. En el curs que els alumnes iniciïn el primer ensenyament, les mares, pares o tutors que tinguin com a llengua habitual el castellà poden demanar que els alumnes rebin atenció lingüística personalitzada en aquesta llengua (mentre duri aquest primer ensenyament).
7. Els centres d'ensenyament han d'elaborar un projecte lingüístic de centre que, entre altres coses, ajusti aquests principis a la seva pròpia realitat.

Uns principis, per tant, que semblen clarament favorables al català, però prou flexibles com per ser acceptats per gairebé tothom. Ja veurem, més endavant, que no serà així.

UNA BONA SENTÈNCIA (DEL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL)

L'any 1983, poc després de ser promulgada la primera *Llei de normalització lingüística*, Esteban González Rovira, un advocat d'ideologia ultradretana, va impugnar un dels decrets que desenvolupaven aquesta llei, en el camp de l'ensenyament.

La impugnació feia referència a diversos articles de la llei, però concentrarem la nostra atenció en el 14.2, que ja coneixem:

Els infants tenen dret a rebre el *primer ensenyament* en llur llengua habitual, ja sigui aquesta el català o el castellà.

El demandant adduïa que el dret a rebre l'ensenyament en la llengua habitual dels infants no es podia limitar al *primer ensenyament*, atès que s'hauria de considerar un dret constitucional bàsic.

Els procediments judicials no es caracteritzen, precisament, per la seva rapidesa i la impugnació va anar amunt i avall durant anys (més de deu anys, per a ser exactes) fins que al gener del 1994 va arribar al Tribunal Suprem. Aquest tribunal va plantejar una qüestió d'inconstitucionalitat, sobre aquests articles de la *Llei de normalització lingüística*, una llei que s'havia aprovat feia més d'una dècada! El Tribunal Constitucional (TC) hi havia de dir el què.

Ho va fer a la STC 337/1994 de 23 de desembre. Una molt bona sentència, a parer meu. Correcta i equilibrada. Com han canviat els temps, en els més de vint anys que s'hi han escaigut, des d'aleshores.

I vet aquí que la resposta del TC fou molt clara i contundent, sense ambigüitats, al·legant que de cap precepte constitucional es pot deduir «*el derecho a recibir la enseñanza en sólo una de las dos lenguas cooficiales en la Comunidad Autónoma, a elección de los interesados*».

És a dir, la Generalitat de Catalunya pot, legítimament, organitzar el seu sistema lingüístic com consideri que ho hagi de fer, sense sentir-se obligada a atorgar un *dret als alumnes o a les seves* famílies a rebre l'ensenyament en una de les dues llengües oficials. El fet de poder rebre «el *primer ensenyament* en llur llengua habitual, ja sigui aquesta el



català o el castellà» era perquè la mateixa llei catalana així ho acceptava, però no per l'existència d'un dret *constitucional*.

No obstant això, el TC també afirmava que aquesta llibertat de la Generalitat també es troba limitada per la necessitat (per cert, acceptada plenament pel règim lingüístic català) que al final de l'ensenyament obligatori es coneguïn plenament tant el català com el castellà, les dues llengües oficials. Lògicament, per tant, això implica, segons el TC, la necessitat de «*recibir enseñanza en la lengua oficial del estado*». Però la concreció sobre com s'ha de desenvolupar aquesta necessitat està en mans de l'administració corresponent, en aquest cas la Generalitat.

Semblava, doncs, que el sistema lingüístico-escolar català, s'havia salvat, a l'empara de l'esmentada sentència... Però el món pega moltes voltes. I el món de la política i dels tribunals, encara més.

DEL FORO BABEL A CIUDADANOS

Tornem a l'any 1983. La Llei de normalització lingüística, en aquell moment, es va aprovar de forma gairebé unànime. La votaren els partits *nacionalistes catalans* (CiU i ERC), però també els partits de l'esquerra catalana (PSC i PSUC), després d'un procés prou obert que Aina Moll, que aleshores era directora general de Política Lingüística, conduï amb molta mà esquerra.

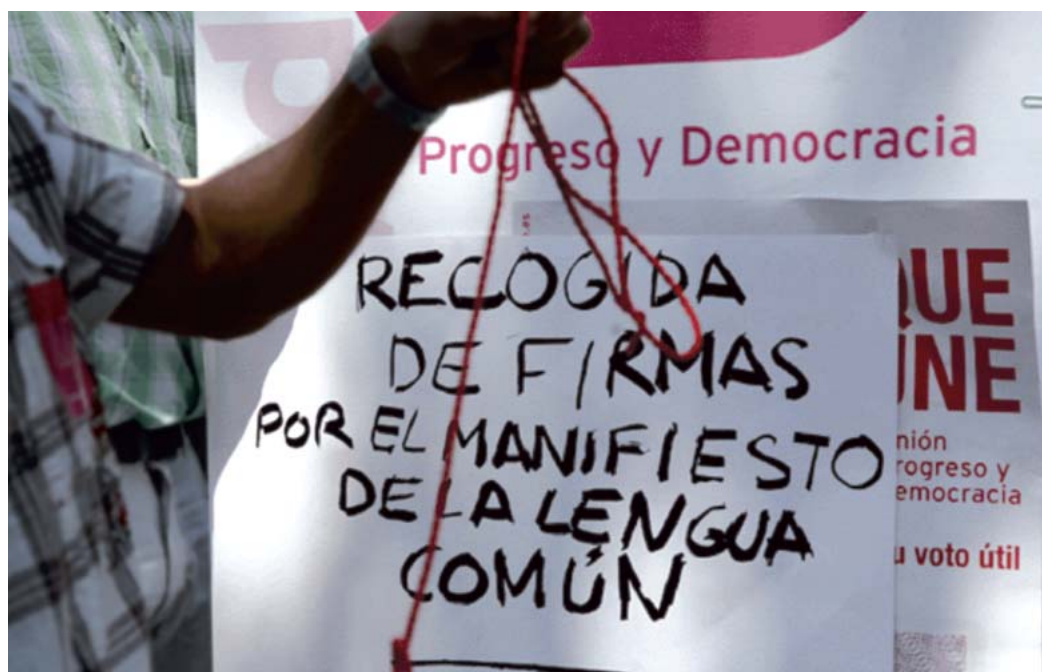
Hi ajudà el clima polític del moment, on el catalanisme era plenament acceptat, pràc-

ticament per tots els corrents polítics de l'època. I els dirigents dels partits d'esquerra, majoritaris a les poblacions on hi havia un percentatge més gran de ciutadans de llengua familiar castellana, tenien una fonda trajectòria catalanista. En el PSC eren majoria els que provenien del Moviment Socialista de Catalunya (Joan Reventós, Raimon Obiols, Francesc Casares) i el PSUC sempre s'havia caracteritzat per saber conjuminar la tradició obrerista amb la dels intel·lectuals catalanistes. Finalment, el Partit Popular, que més endavant esdevindria un dels principals agents de l'anticatalanisme, encara no s'havia creat i el camp de la dreta espanyola l'ocupava Centristes de Catalunya, un partit vinculat a la UCD. El seu líder, Anton Cañellas, també era una personalitat de trajectòria catalanista.

Aquest clima polític va facilitar, com hem constatat més amunt, que el procés d'incorporació del català a l'escola, especialment mitjançant el sistema d'immersió lingüística a les ciutats metropolitanes, fos tot un èxit. Els resultats també l'avalaren.

Aquest consens lingüístic s'anà esguerdant. Així, l'aprovació de la Llei de Política Lingüística de l'any 1998 ja no s'aprovà pràcticament per unanimitat, com l'anterior, ja que ERC (amb 13 escons) i el PP (amb 17 escons) hi votaren en contra, per raons oposades. Per als republicans la llei naixia coixa, i per als populars era totalment innecessària.

Però el més important fou el sorgiment d'un corrent d'opinió que impugnava, fil per



Recollida de signatures per al *Manifiesto por la lengua común* a Barcelona.
Fotografia: elmundo.es

randa, bona part de les idees sobre política lingüística que s'havien anat forjant a recer de catalanisme polític i que havien comptat amb un ample consens polític, amb tots els matisos que calgui afegir. Un dels elements centrals d'aquesta impugnació fou la política lingüística a l'ensenyament.

Tot va néixer l'any 1996 amb el *Foro Babel*. Bé, hi ha, això sí, un parell de precedents.

Primerament, l'anomenat *Manifiesto de los 2.300*, que criticava, precisament la política lingüística de la Generalitat, des de bon començament, al 1981. Aquests dos mil tres-cents signants eren fantasmagòrics i només se'n va conèixer la identitat d'una desena. Un d'ells fou Federico Jiménez Losantos que, per cert, en aquell moment, treballava a l'Institut Puig Castellar de Santa Coloma. La iniciativa passà sense pena ni glòria i, més aviat, la jugada no els va sortir bé, ja que facilità la creació de la Crida a la Solidaritat.

Més consistent fou el segon intent, també de la mà d'un document, el *Manifiesto por la tolerancia lingüística en Cataluña*, de l'any 1994. Era un context polític més favorable, per a aquestes idees. Al 1993 Pujol havia donat suport a un Felipe González, que ja anava de baixa, i el PP entrava a matar (al carrer Génova, la nit electoral se sentia allò de «*Pujol, enano, habla en castellano*») i Aleix Vidal Quadras fustigava la política lingüística catalana des del seu escó del Parlament de Catalunya. Al 1996, quan convingué, l'Aznar el defenestrà (i es posà a parlar català en la intimitat).

Fet i fet, però, qui ha deixat un pòsit més remarcable ha estat el Foro Babel. Arran de les polèmiques vinculades a l'elaboració de la Llei de Política Lingüística, una sèrie d'intel·lectuals publiquen, el 1997, en versió bilingüe, el *Primer manifest del Fòrum Babel*. Quines són les principals idees del document?

- Després de la primera llei lingüística i el seu desplegament, ara ja s'ha superat la situació d'excepcionalitat (vinculada a la dictadura franquista) i ja hem assolit la normalitat.
- Catalunya és socialment bilingüe. El català és la llengua pròpia de Catalunya, però el castellà no és una llengua impròpia o jurídicament subalterna respecte a la llengua catalana, ja que això seria discriminatori per a moltíssims catalans. Des d'aquest punt de vista, "pròpia" no vol dir "única" ni "preferent", cosa que constituiria una evident discriminació,

La llei de Política Lingüística del 1998 ja no va ser aprovada pràcticament per unanimitat, com l'anterior. Sorgia un corrent d'opinió que impugnava bona part de les idees del catalanisme sobre política lingüística, sobretot a l'ensenyament.

sinó llengua "diferenciadora" i "específica"

- Les institucions públiques han d'utilitzar de forma igual ambdues llengües oficials.
- En les relacions entre particulars en la vida laboral i econòmica, els poders públics no tenen legitimitat per obligar a usar una o altra llengua.

Curiosament, les posicions sobre l'ensenyament són més matisades, en algun cas coincidents amb el model "oficial".

- «L'objectiu de tots els centres d'ensenyament, públics i privats, pel que fa a la llengua, ha de ser que els alumnes, al final dels estudis obligatoris, utilitzin normalment i correctament tant el català com el castellà» (no hi ha cap novetat, en aquest aspecte).
- «Amb aquesta finalitat, tant l'una com l'altra seran llengües vehiculars i la proporció entre una i l'altra serà similar» (aquí sí que hi ha una diferència) però «podrà variar en funció de l'entorn lingüístic i cultural de cada centre escolar» (més semblant al principi d'*immersió lingüística*).

Malauradament, aquest caràcter més temperat (pel que fa a l'ensenyament) d'aquest primer manifest, es va anar perdent a marxes forçades.

Així, en un document del 2008 (*Manifiesto por la lengua común*) signat per Mario Vargas Llosa, Félix de Azúa, Albert Boadella i Arcadi Espada, entre altres, ja es va un pas més enllà dels arguments anteriors:

Todos los ciudadanos que lo deseen tienen derecho a ser educados en lengua castellana, sea cual fuere su lengua materna. Las lenguas cooficiales autonómicas deben figurar en los planes de estudio de sus respectivas comunidades en diversos grados

à

de oferta, pero nunca como lengua vehicular exclusiva. En cualquier caso, siempre debe quedar garantizado a todos los alumnos el conocimiento final de la lengua común.

El suposat dret dels ciutadans a decidir la llengua de l'ensenyament serà el seu *leit-motiv* principal. Malgrat allò del Tribunal Constitucional que de cap precepte constitucional es pot deduir «*el derecho a recibir la enseñanza en sólo una de las dos lenguas cooficiales en la Comunidad Autónoma, a elección de los interesados*». Quins constitucionalistes!

I aleshores emergeix Ciutadans, que recull, fil per randa els darrers plantejaments *forobabelians*.

ELS JUTGES ENTREN EN ACCIÓ

Arran del desenvolupament a Espanya d'un clima d'opinió molt desfavorable cap a una política de normalització lingüística efectiva a Catalunya, a poc a poc s'han anat dictant sentències que tenen com a objectiu (no confessat, però evident) reinterpretar (o directament reescriure) la sentència STC 337/1994 que, com hem vist anteriorment, era força favorable cap al català.

El primer esglaó el traspassà el mateix Tribunal Constitucional amb la sentència de l'any 2010 sobre l'Estatut de Catalunya (STC 31/2010).

Ineludiblement, l'alt tribunal havia de repetir, fins i tot amb les mateixes paraules, molts dels raonaments de la STC 337/1994. Però les matisa fins aconseguir crear zones d'ambigüitat que després seran utilitzades per altres tribunals, per desvirtuar totalment la sentència de l'alt tribunal.

Així, al 2010 es crea una confusió innecessària sobre el tema de la llengua vehicular. L'anterior sentència del TC havia acceptat que el català fos la llengua vehicular, perquè havia de ser el tronc vertebrador de l'ensenyament obligatori (per revertir la política de discriminació que havia sofert durant la dictadura). Això sí, com ja hem assenyalat abans, amb alguns límits, com ara que el castellà no podia quedar exclòs de l'ensenyament, si es volia aconseguir un bon coneixement dels dos idiomes oficials, al final de l'ensenyament obligatori.

Però ara s'afirma que també el castellà ho havia de ser, llengua vehicular, sense més matisos. Però, amb tots els ets i uts? Al mateix nivell que el català? Doncs no se sap ben bé,

tot i que la proporció, entre l'una i altra, l'haurà de decidir... la Generalitat.

És una sentència farcida d'ambigüitats. I d'afirmacions contradictòries. Per aquest motiu, s'albirava una llarga cadena de sentències i contra-sentències poc clares. Mala peça al teler. Pocs esperàvem, però, que les ambigüitats s'utilitzarien en un sentit força pervers.

Però va ser així. L'esglaó següent fou el Tribunal Suprem.

La sentència d'aquest tribunal de desembre, també del 2010, fa referència a diverses demandes de ciutadans que plantejaven que «*el castellano sea reintroducido como lengua vehicular de forma proporcional y equitativa en relación al catalán en todos los cursos del ciclo de enseñanza obligatoria*».

En primera instància, el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya va desestimar la demanda basant-se, en molt bona part, en la STC 337/1994. Doncs bé, ara el Tribunal Suprem accepta el recurs dels al·legants, anul·la la sentència anterior i declara el «*derecho del recurrente a que el castellano se utilice también como lengua vehicular en el sistema educativo de la Comunidad Autónoma de Cataluña, y en consecuencia y para ello la Generalidad [sic] deberá adoptar cuantas medidas sean precisas para adaptar su sistema de enseñanza a la nueva situación creada por la declaración de la Sentencia 31/2010 del Tribunal Constitucional que considera también al castellano como lengua vehicular de la enseñanza junto con el catalán*». Déu n'hi do!

El més greu no és només això, sinó que l'alt Tribunal es treu de la màniga una interpretació sobre com s'ha d'introduir el castellà com a llengua vehicular. La Generalitat afirma que, segons el Tribunal Constitucional (tant a la sentència del 1994 com la del 2010) ha de ser l'Administració corresponent (és a dir la Generalitat) la que ha d'establir la *proporcionalitat* entre el català i el castellà com a llengües *vehiculars*. I que el castellà ja ocupa el seu paper, tant a l'àrea de llengua i literatura castellana, com a la que li facin jugar els projectes lingüístics de centre.

Doncs, ves per on, que el Tribunal Suprem, extralimitant-se clarament (sense cap mena d'argumentació jurídica, ni pedagògica, ni sociolingüística) afirma que l'establiment d'aquesta proporció s'ha de fer «*de modo que el mismo no quede reducido en su uso al de objeto de estudio de una asignatura más, sino que se haga efectiva su utilización como lengua docente y vehicular en la ense-*



ñanza», contradient clarament l'Administració que ha de fixar la proporció. Ah, però no t'ho perdis. Qui ha de fixar la proporció, segon la mateixa sentència del TS? Doncs és clar: la Generalitat! Estrambòtic!

El darrer esglaó són una sèrie de sentències (aquest cop del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya), que han anat encara més enllà: ara ja es fixa (ves a saber per quins criteris) que els alumnes que així ho demanin han de tenir un 25% de l'ensenyament en castellà. I si en una classe n'hi ha un (només un!) que així ho demani, tots els altres alumnes s'hi han d'adaptar.

S'ha passat d'un suposat dret que l'ensenyament sigui en una determinada llengua (el castellà), dret totalment inexistent, com hem vist, a les sentències del Tribunal Constitucional, a imposar una obligació a tenir un 25% de l'ensenyament (en castellà), només perquè la família d'un únic alumne ho ha volgut així. Un veritable nyap jurídic.

I mentre, la Llei d'Educació de Catalunya, plenament vigent. I els tribunals, que se la salten.

Vist en perspectiva, sembla una operació per tal que uns objectius que no s'han pogut aconseguir allà on cal, al Parlament de Catalunya, s'imposin de forma barroera, emprant la magistratura. On queda la divisió de poders?

CAL FLEXIBILITZAR EL MODEL?

A l'inici del segle XXI es produeix a Catalunya un canvi demogràfic espectacular, amb el desvetllament d'una onada immigratòria d'un volum semblant a la de la dècada dels seixanta i setanta. Però mentre que en aquells moments la majoria d'immigrants tenien la nacionalitat espanyola i com a llengua el castellà, ara la majoria són estrangers i parlen una gran diversitat de llengües.

Així, al 2000 el nombre d'immigrants estrangers era de 253.000 persones i al 2018 la xifra ja s'enfilava fins a 1.380.720, cinc vegades més. Un altre element important a tenir en compte és que aquests immigrants s'han estès de forma relativament equilibrada per tot el territori, mentre que els de les dècades dels seixanta i setanta es van concentrar majoritàriament a les àrees metropolitanes barcelonina i tarragonina.

Aquesta allau demogràfica ha tingut una especial incidència en la població escolar, molt més si considerem que les persones que han immigrat es troben, molt majoritàriament, en edats plenament reproductives.

S'ha passat d'un suposat dret que l'ensenyament sigui en una determinada llengua (el castellà), dret inexistent a les sentències del TC, a imposar l'obligació de tenir un 25% de l'ensenyament en castellà. La magistratura imposa allò que no s'ha aconseguit al Parlament de Catalunya.

Si quan ens referíem a la immersió dels anys vuitanta, estàvem parlant d'una població escolar molt homogènia, des del punt de vista de la llengua familiar, ara ja no és així, i ens trobem amb una munió de llengües, molt diferents, d'altra banda.

L'administració educativa ha afrontat el fet amb diverses mesures (Aules d'Acollida, suports específics, etc.) però és ben clar que ens acarem a una situació ben diferent a l'anterior.

Un altre element, també fruit del procés globalitzador, és la importància social que cada cop té l'anglès i altres llengües, a banda del català i el castellà. Quin profit pot treure l'escola, d'altra banda, de les llengües dels seus escolars, diferents de les dues oficials?

Tot plegat, sí que sembla important, ateses les noves circumstàncies, plantejar-se la pregunta que encapçala aquestes ratlles. I potser també, d'altres. Cal flexibilitzar el model de conjunció lingüística? Cal recuperar la immersió, on calgui? Però, es pot fer immersió, en un grup classe amb nens d'una desena de llengües diferents? I si es pot, com s'ha de fer? El nivell de coneixement del català, el castellà i l'anglès són suficients? Arreu? Per part de tots els alumnes? Es pot fer immersió en català i anglès, alhora?

El primer que se les ha plantejades, algunes d'aquestes preguntes, és el Departament d'Ensenyament, amb el document *El model lingüístic del sistema educatiu de Catalunya*. Fins i tot m'interessa més el subtítol: *L'aprenentatge i l'ús de les llengües en un context educatiu multilingüe i multicultural*.

Quins són alguns dels elements centrals d'aquest model?

1. La llengua catalana i l'occità a l'Aran són les llengües de referència i les llengües normalment emprades en els àmbits docent, administratiu i de comunicació, i constitueixen l'eix vertebrador d'un projecte educatiu plurilingüe.



Mobilització per l'escola catalana i el dret a decidir el model educatiu al centre de Barcelona, 14 de juny 2014. Fotografia: Òmnium



2. Les llengües curriculars (català, castellà i estrangeres) es tracten com a llengües d'aprenentatge i com a vehiculadores de continguts durant el temps lectiu i el temps escolar **d'acord amb els projectes lingüístics de cada centre** [remarcats per l'autor].
3. Les llengües no curriculars, en especial quan són llengües de l'alumnat i de les famílies d'origen estranger, tenen un paper integrador i d'equitat a través de la sensibilització, el respecte, el reconeixement i l'obertura cap a l'aprenentatge de totes les llengües. Igualment, el seu ensenyament formal, com a matèria optativa dins del currículum o com a activitat extraescolar, contribueix a augmentar el nombre de llengües estrangeres que els alumnes poden aprendre i acreditar i incrementa la riquesa cultural i la competitivitat de la nostra societat.

Si ho comparem amb el model "anterior" les novetats són el punt tercer i allò que he remarcat en negreta. Sabem que aquest darrer aspecte ja es reconeix a la Llei d'Educació de Catalunya (LEC), però se li ha donat prou força? I en quin sentit? Algunes altres frases del document que comentem semblen indicar que ara potser sí, que se li vol donar.

Com aquesta. «En els contextos en què el castellà no té aquesta força social i no és la primera llengua de bona part dels alumnes caldrà fer un enfocament didàctic proper al

que fem servir amb les segones llengües (immersió lingüística en el cas del català). Si el nombre d'hores d'exposició a aquesta llengua no fos suficient per assolir, en acabar el sistema educatiu, el mateix nivell de català i de castellà, el centre haurà de decidir, en el seu projecte lingüístic, incorporar blocs de continguts curriculars en castellà i planificar activitats que potenciïn l'expressió oral dels alumnes.»

Si retornem al principi de l'article i reproduïm el segon paràgraf del document socialista, ja ens adonem que, en part, també s'amaga aquí una voluntat "reformadora":

Farem de la diversitat lingüística a Catalunya un actiu, defensant el català i el castellà a través d'un model plurilingüe a l'escola amb la flexibilitat que la realitat sociolingüística present al nostre país exigeix.

Un redactat possiblement massa ambigu, que ha donat peu a tota mena d'interpretacions, que els mateixos dirigents socialistes han hagut de matisar.¹

Arribats al cap del carrer (almenys per ara), faig meves una part de les paraules que Albert Branchadell utilitzava per qualificar la manera d'afrontar la qüestió que ens plantejem en aquest apartat. «A Catalunya el terme *immersió* es fa servir [en molts casos, diria jo] per designar (impròpiament) un model lingüísticoeducatiu en què el català és la llengua vehicular per a tots els alumnes, sigui

quina sigui la seva llengua habitual. Davant de la immersió, entesa en aquest sentit, hi ha tres posicions possibles: la primera és defensar-la a ultrança; la segona és revisar-la críticament, bàsicament per fer una mica de lloc a altres llengües vehiculars; i la tercera és liquidar-la del tot, per implantar un sistema basat en la lliure elecció de llengua d'ensenyament.»

Per a mi és clar que tant el conseller Bargalló, de la mà del seu document, com servidor de vostès, acompanyats de molts dels socialistes que participaran en el seu 14è Congrés, ens podríem trobar, perfectament, en el segon dels blocs. En fi, com molta altra gent, independentment de la seva adscripció politicoideològica.

LA CULPA, DELS INDEPENDENTISTES?

Aclarits els termes, vet aquí que torno a aterrar a dalt de tot d'aquestes ratlles. A mi el que m'ha fet més mal és allò que «el pacte de convivència lingüística» s'ha trencat, entre altres elements, «pel procés independentista, que ha associat el català a la seva causa, i per una utilització partidista al voltant del seu ús, especialment a l'escola.»

Crec, sincerament, que això és fals. És obvi (jo mateix ho he assenyalat a *L'Avenç*) que el procés independentista ha produït una polarització social més gran de la societat catalana, però, en la majoria dels casos, no ha produït un trencament notable del «consens lingüístic».

Des del PSC s'insisteix en citar el Manifest Koiné. Ho fa Eva Granados en un article a *La Vanguardia*: «Y tambien vemos como el independentismo instrumentaliza la inmersión en beneficio de su proyecto rupturista tratando de marginar al castellano, asimilándolo en ocasiones a algo extranjero. Vemos como Josep Lluís Carod-Rovira y Laura Borràs han firmado el manifiesto Koiné, que rechazamos línea por línea». Per cert, l'article porta per títol «Sumar y no restar» com el llibre de Mercè Vilarrubias, portaveu intel·lectual de les posicions de Ciutadans sobre el tema. Una picada d'ullet?

Anècdotes a part, no té cap sentit presentar el manifest Koiné com un document del conjunt de l'independentisme, afortunadament molt plural, en aquesta i en moltes altres coses. A mi mateix, que he participat activament en el moviment sobiranista, ja em fa mal als ulls quan llegeixo en el manifest, a la quarta línia: «El català és la llengua en què sempre ha parlat el poble ca-

talà». Òndia, molts dels meus amics col·legues sociolingüistes (Pujolar, Pradilla, Puigdevall, Riera, Solé i Camardons, Solé, Vila i Moreno) amb qui vam firmar un article crític cap a determinats aspectes del manifest, em consta que simpatitzen plenament amb el moviment sobiranista. Aquests no compten? I el conseller Bargalló, que no n'és, d'independentista?

Per acabar-ho d'adobar, a mi em sembla que ha estat, precisament, en aquest etapa quan, des de dintre de l'independentisme, s'ha començat a tenir una actitud més oberta cap al castellà, defugint el plantejament, precisament del Koiné, de considerar-la una llengua estranya, aliena a la realitat catalana. El millor testimoni és la coneguda posició d'Oriol Junqueras sobre aquest assumpte o els usos lingüístics de Gabriel Rufián.

En definitiva, si no hagués estat per això, per aquesta instrumentalització política un xic barroera, el plantejament del PSC fins i tot hauria pogut ser força útil...

Llàstima. ■

REFERÈNCIES

ARTIGAL, Josep Maria (1989): *La immersió a Catalunya*. Vic: Eumo Editorial.

BRANCHADELL, Albert (2019): «Relaxar la immersió per assegurar el trilingüisme». *política & prosa*, 3, p. 19.

FABÀ, Albert (2017). «Sobre la inmersión lingüística». A: *Encuentros y desencuentros*. Pensamiento crítico. Primera época. p. 4.

<http://www.pensamientocritico.org/primera-epoca/albfab0417.pdf>

FABÀ, Albert (2019). «La revolta catalana. Un primer balanç». *L'Avenç*, 460, setembre, p. 28-43.

GRANADOS, Eva (2019): «Sumar y no restar», *La Vanguardia*, 2/12/2019.

VILA I MORENO, F. Xavier (2000): «Les polítiques lingüístiques als sistemes educatius dels territoris de llengua catalana». *Revista de Llengua i Dret*, 34, p. 169. Barcelona: Escola d'Administració Pública de Catalunya

VILARRUBIAS, Mercè (2012): *Sumar y no restar*. Barcelona: Ed. Montesinos.

VOLTAS, Eduard (1996): *La guerra de la llengua*. Barcelona: Ed. Empúries.

NOTA

1. <https://www.elperiodico.cat/ca/opinio/20191202/article-miquel-iceta-coneixer-i-estimar-les-llengues-flexibilitzacio-immersio-linguistica-7759472>